

Герої Уманщини

(до 70-річчя визволення України від нацистських загарбників)

Рекомендаційний список літератури

**За Батьківщину у боях вмирали
Однаково – дорослі і малі...
За довгі роки ще не розшукали
Усіх могил солдатських на землі...**

М. Познанська

Швидко, мов весняні ручаї, збігають роки. Виростають дерева, половіють жита і приходять у світ нові люди. Та є події, значення яких не тьмяніє від неблаганного бігу часу. Пам'ять про такі події не підвласна часу, зберігається і передається з покоління в покоління.

Події Другої світової війни не перестають вражати силою народного духу, величчю подвигу мільйонів, що піднялися на захист Батьківщини, своїх осель і родин. Крізь вогонь і кров запеклих боїв, крізь страждання і смерть, гіркоту поразок і радість перемог, залишаючи тисячі братських могил йшли люди до травневого ранку 45-го!..

Серед героїв Великої Перемоги – уродженці Уманщини, наші земляки, які виявили велику мужність і патріотизм на фронтах минулої війни.

Сьогодні ми низько схиляємо голови перед пам'яттю тих, хто зупинив фашистську навалу ціною власного життя.

Пропонуємо вашій увазі список літератури, присвячений цій темі.

1. Пилипенко, Є. Відвойовані у забуття : [побачила світ «Книга пам'яті Шталагу 349 (Умань)», присвячена пам'яті жертв концтабору «Уманська яма»] / Є. Пилипенко // Уманська зоря. – 2013. – 24 травня. – С. 3.
2. Книга пам'яті шталагу 349 (Умань) : Черкаська область. Україна / Відділ культури і туризму Уманської міської ради, Уманський краєзнавчий музей ; [редкол.: Ю. В. Торгалю, Д. В. Абрамець, Є. П. Панчук [та ін.]. – Умань : Візаві, 2013. – 373, [1] с. : фотоіл.
3. Жителі краю в Умансько-Ботошанській операції // Увінчані славою [Текст] : [Черкащина у Великій Вітчизняній війні] : до 65-річчя Великої Перемоги / [редкол. : Веретільник В. М., Настасенко Г. П., Демидова В.

- I. [та ін.] ; голов. ред. і упоряд. Суховершко Г. В.]. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2010. – С. 213–216.
4. Уманщина і уманці в роки Другої світової війни: сторінки усної історії : [свідчення учасників Великої Вітчизняної війни, доповнені архівними матеріалами] / Уманський ДПУ імені Павла Тичини, Науково-дослідна лабораторія "Історичне краєзнавство Уманщини" ; [редкол.: Т. В. Кузнець, М. М. Рогожа, О. В. Скус [та ін.] ; [рец. В. П. Шевчук, В. В. Кривошея, А. Г. Морозов]. – Умань : Жовтий О. О., 2009. – 237, [1] с.
  5. Умансько-Ботошанська операція 1944 року : до 60-річчя Перемоги : [матеріали міжнародної наукової конференції, м. Умань, 24-25 вересня 2004 року] / МОН України, Уманський ДПУ імені П.Тичини, Нац. акад. оборони України, Ін-т збройних сил України ; [голова оргкомітету Кузь В. Г. ; заст. голови оркомітету Голобородько В. М., Карасевич А. О., Кривошея І. І. [та ін.] ; відп. за вип. Карасевич А. О.]. – К. : Науковий світ, 2005. – 102, [1] с.
  6. Варчак, В. Наші земляки – Герої Радянського Союзу / В. Варчак // Уманська зоря. – 2005. – 7 травня.
  7. Тих років не змовкне слава: пам'ятаймо минуле заради майбутнього : [знімки Героїв Радянського Союзу – уродженців Умані та сіл району] // Уманська зоря. – 2004. – 27 жовтня.
  8. Уманчани, які визволяли рідне місто // Уманська зоря. – 2004. – 10 березня.
  9. Черномаз, Б. Д. Діяльність національно-патріотичного підпілля на Уманщині у 1941-1945 роках : монографія / Б. Д. Черномаз . – Умань, 2002. – 401, [1] с. : фотоіл.
  10. Вони визволяли Уманщину // Уманська зоря. – 2001. – 10 березня.
  11. Кучер, Г. Наші визволителі / Г. Кучер // Уманська зоря. – 2000. – 11 березня.
  12. Черкащина в період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. : (збірник документів та матеріалів) / Державний архів Черкаської області ; [упоряд. П. М. Жук, П. П. Жук, С. І. Кононенко [та ін.]. – Черкаси : Брама-ІСУЕП, 2000. – 207, [1] с.

13. Шевчук, С. Всі визволителі – герої : [до 55-річчя визволення Уманщини від німецько-фашистських загарбників] / С. Шевчук // Уманська зоря. – 1999. – 10 лютого.
14. Гущин, Ф. Першими були танкісти: [46-річниця визволення Уманщини] / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1990. – 8 березня.
15. Мульченко, І. Герої з сорок першого : [оборона Умані] / І. Мульченко // Уманська зоря. – 1988. – 6 травня.
16. Романщак, С. Андрій Романщак : [підпільники Уманщини] / С. Романщак // Уманська зоря. – 1987. – 9 вересня.
17. Герои-освободители Черкасщины / сост. А. А. Берцоский, А. Н. Зудина. – 2-е изд., доп. и испр. – Днепропетровск : Промінь, 1980. – 334 с.
18. Легендарные воины Уманской операции // Герои-освободители Черкасщины / сост. А. А. Березовский, А. Н. Зудина. – 2-е изд., доп. и испр. – Днепропетровск : Промінь, 1980. – С. 287–325.
19. Леонід **Бердичевський** : портрет з Алеї Слави Героїв Уманщини // Уманська зоря. – 2011. – 11 березня. – С. 3.
20. Літинський, В. Герой на уманській землі : [Семен Ілліч **Богданов** – визволитель м. Умані] / В. Літинський // Уманська зоря. – 2009. – № 15. – С. 3.
21. Журавель, В. Генерал **Дерев'янку** – Герой України / Володимир Журавель // Ильичевец. – 2007. – 3 червня. – С. 11.
22. Тульчинська, Н. Уродженцю Уманщини генерал-лейтенанту Кузьмі **Дерев'янку** присвоєно звання Героя України / Н. Тульчинська // Нова доба. – 2007. – 15 травня.
23. Журавель, В. Генерал **Дерев'янку** – Герой України / В. Журавель // Ильичевец. – 2007. – 3 червня.
24. Бородинська, Т. Навколо імені ушавленого земляка : К. М. **Дерев'янку** / Т. Бородинська // Уманська зоря. – 2007. – 19 грудня.

25. Тульчинська, Н. Родичі генерала **Дерев'янка** позабিরали сімейні реліквії з музею у Косенівці, що на Уманщині : музей, відкритий до столітнього ювілею земляка, виявився не готовий до функціонування / Надія Тульчинська // Нова доба. – 2006. – 10 жовтня.
26. На Тихому океані : 2 вересня 1945 року завершилась Друга світова війна : [акт про капітуляцію Японії підписав К. **Дерев'янка**] // Урядовий кур'єр. – 2005. – 2 вересня.
27. Тульчинська, Н. Повернуто із забуття ім'я уманчанина, який поставив крапку в Другій світовій війні [про К. **Дерев'янка**] / Н. Тульчинська // Нова доба. – 2005. – 6 вересня.
28. Даниленко, О. Яблуневий сад генерала **Дерев'янка** / О. Даниленко // Черкаський край. – 2005. – № 66.
29. Кирей, В. Він поставив крапку у Другій світовій : [про К. **Дерев'янка**] / В. Кирей // Урядовий кур'єр. – 2005. – 27 вересня.
30. Бородинська, Т. Генерал, який прославив рідний край : [К. **Дерев'янка**] : до 60-річчя закінчення Другої світової війни / Т. Бородинська // Уманська зоря. – 2005. – 10 вересня.
31. Слепінін, О. Зірка генерала Перемоги : [про Кузьму **Дерев'янка**] / О. Слепінін // Дзеркало тижня. – 2005. – 29 жовтня.
32. Тульчинська, Н. Повернуто із забуття ім'я уманчанина, який поставив останню крапку в Другій світовій війні : [про К. **Дерев'янка**] / Н. Тульчинська // Нова доба. – 2005. – 6 вересня.
33. Косенівка вшановує свого земляка : [про відкриття музею К. **Дерев'янку**] // Черкаський край. – 2005. – № 66.
34. Лесько, І. Гідне вшанування земляка : [про К. **Дерев'янка**] / І. Лесько // Уманська зоря. – 2005. – 5 жовтня.

- 35.Бородинська, Т. Генерал від уманщини : [К. **Дерев'янка**] / Т. Бородинська // Уманська зоря. – 2004. – 24 листопада.
- 36.Трохименко, Л. Зустріч з мамою : [родина генерал-лейтенанта К. **Дерев'янка**] / Л. Трохименко // Молодь України. – 2004. – 19 жовтня.
- 37.Борщ, М. Генерал, який підвів ризику під Другою світовою : [К. **Дерев'янка**] / М. Борщ, М. Степанов // Нова доба. – 2004. – 16 листопада.
- 38.Жежера, В. Хто подбає про генерала Дерев'янка? / В. Жежера, І. Цушко // Голос України. – 2004. – 29 липня.
- 39.Бородинська, Т. Славному землякові присвячено : [конференція в Уманському державному педагогічному університеті ім. П. Тичини «Генерал **Дерев'янка**» – видатний українець] / Т. Бородинська // Уманська зоря. – 2004. – 1 липня.
- 40.Шуйська, Л. Генерал К. М. **Дерев'янка** – видатний українець : до 100-річчя від дня народження / Л. Шуйська // Уманська зоря. – 2004. – 27 жовтня.
- 41.«Поставив останню крапку у війні» : [К. М. **Дерев'янка**] // Уманська зоря. – 2004. – 1 вересня.
- 42.Лопушанська, Н. Генерал від рідної землі : [про К. **Дерев'янка**] / Н. Лопушанська // Уманська зоря. – 1999. – 27 листопада.
- 43.Солдат війни, дипломат : до 95 річниці нашого земляка генерала К. М. **Дерев'янка** // Уманська зоря. – 1999. – 11 листопада.
- 44.Даниленко, О. Ябдуневий сад генерала : 80 річчю К. **Дерев'янка** присвячується // Уманська зоря. – 1994. – 7 грудня.
- 45.Усатенко, М. Шлях генерала : [про К. М. **Дерев'янка**] / М. Усатенко // Уманська зоря. – 1994. – 26 лютого.

46. Диченко, М. Наш земляк К. М. **Дерев'янка** / М. Диченко // Уманська зоря. – 1985. – 3 вересня.
47. Літинський, В. Розвідник-герой : [Михайло Артемович **Єгоров** – визволитель м. Умані] / В. Літинський // Уманська зоря. – 2009. – № 17. – С. 2.
48. Йосип **Зеленюк** : потрет з Алеї Слави Героїв Уманщини // Уманська зоря. – 2011. – 11 березня. – С. 3.
49. Він вірив в перемогу : [з фронтових листів нашого земляка Героя Радянського Союзу Й. П. Зеленюка] // Уманська зоря. – 1970. – 28 березня.
50. Комарницький, М. Він загинув, але ворог не пройшов : [про Героя Радянського Союзу Й. **Зеленюка**] / М. Комарницький // Уманська зоря. – 1960. – 26 липня.
51. Йосип **Корчак** : потрет з Алеї Слави Героїв Уманщини // Уманська зоря. – 2011. – 11 березня. – С. 3.
52. Афанасій **Кудерський** : портрет з Алеї Слави Героїв Уманщини // Уманська зоря. – 2011. – 11 березня. – С. 3.
53. Усатенко, М. Мужність : нашому земляку, Герою Радянського Союзу Тимофію Тимофійовичу **Лободі** – 70 років / М. Усатенко // Уманська зоря. – 1992. – 10 червня.
54. Шуйська, Л. Учасники пам'ятного Параду Перемоги : [про **Мітряєва** О. І.] / Л. Шуйська // Уманська зоря. – 2005. – 23 червня.
55. Літинський, В. Учасник параду Перемоги : [О. І. **Мітряєв**] / В. Літинський // Уманська зоря. – 2004. – 8 травня.
56. Никифор **Пархоменко** : портрет з Алеї Слави Героїв Уманщини // Уманська зоря. – 2011. – 11 березня. – С. 3.
57. Охрім Климович **Перевертнюк** : портрет з Алеї Слави Героїв Уманщини // Уманська зоря. – 2011. – 11 березня. – С. 3.

58. Дацко, Т. Шлях героя : [Охрім Климович **Перевертнюк**– Герой Радянського Союзу, уродженець с. Степківка] // Уманська зоря. – 1995. – 29 квітня. – С. 2.
59. Устинова, В. Іван **Пудовкін** – водій героїчного танкового екіпажу : [танковий екіпаж Є. Тищика, який визволяв Умань] / В. Устинова // Уманська зоря. – 2001. – 10 березня.
60. Денисюк, Л. Генерал **Радзієвський** : [уродженець Умані, особисто брав участь у визволенні міста від німецько-фашистських загарбників] / Л. Денисюк // Уманська зоря. – 2001. – 11 серпня.
61. Китайгородський, М. Пам'ять про земляка : генерал-майор О. І. **Радзієвський** / М. Китайгородський // Уманська зоря. – 2001. – 10 березня.
62. Петриченко, Н. Він визволяв рідне місто : [генерал армії О. І. **Радзієвський**] / Н. Петриченко // Уманська зоря. – 1994. – 10 березня.
63. Усатенко, М. Командарм : [про генерал-майора **Радзієвського** О. І.] / М. Усатенко // Уманська зоря. – 1993. – 10 березня.
64. Міняйло, І. Герой бою за Умань : [про М. С. **Савіна**] / І. Міняйло // Черкаський край. – 1992. – 22 лютого.
65. Літинський, В. Герой-танкіст [Текст] : Герой Радянського Союзу Євген Костянтинович **Тищик**, загинув при визволенні Умані / В. Літинський // Уманська зоря. – 2008. – № 11. – С. 1.
66. Карбовський, Ю. Баллада о горящем танке : посвящается Герою Советского Союза Е. К. **Тыщику** / Ю. Карбовський // Уманська зоря. – 2000. – 11 березня.
67. Сліпащук, О. Мати героя : [про матір Героя Радянського Союзу Є. К. **Тищика**, який загинув в боях за визволення Умані] / О. Сліпащук // Уманська зоря. – 1978. – 10 березня.

68. Заграничний, П. Днів тих слава не померкне! : [про Є. К. **Тищика**] / П. Заграничний // Уманська зоря. – 1974. – 20 лютого.
69. Витязь в броні : [про Героя Радянського Союзу Є. К. **Тищика**] // Уманська зоря. – 1981. – 11 березня.
70. Хворостяний, В. Черняхівський знав філософію війни і нав'язував ворогу свою волю : до 105 річниці з дня народження І. Д. **Черняхівського** / В. Хворостяний // Черкаський край. – 2011. – 24 червня. – С. 10.
71. Пилипенко, Є. Пам'яті славетного земляка : 105 років з дня народження нашого земляка, одного з найвидатніших полководців Великої Вітчизняної війни, двічі Героя Радянського Союзу Івана **Черняхівського** / Є. Пилипенко // Уманська зоря. – 2011. – 8 липня. – С. 1.
72. Хворостяний, В. Возвеличений війною : до 70-річчя початку Великої Вітчизняної війни та 105-ї річниці від дня народження І. Д. **Черняхівського** / Василь Хворостяний // Уманська зоря. – 2011. – 24 червня. – С. 3.
73. Пилипенко, Є. Видатний полководець родом з Оксанино : про І. Д. **Черняхівського** / Є. Пилипенко // Уманська зоря. – 2006. – 5 липня.
74. Шуйська, Л. Видатний полководець Великої Вітчизняної війни І. Д. **Черняхівський** – наш земляк / Л. Шуйська // Уманська зоря. – 2006. – 28 червня.
75. Зятьєв, С. Полковник Іван **Черняхівський** : до 100-річчя з дня народження / С. Зятьєв // Уманська зоря. – 2006. – 25 січня.
76. Генерал армії І. Д. **Черняхівський** в очах його сучасників /вступну статтю і док. до друку підгот. О. М. Филь // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 197-206.
77. Варчак, В. Їхні імена безсмертні : [І. Д. **Черняхівський**] / В. Варчак // Уманська зоря. – 2004. – 27 жовтня.

78. Борщ, М. Міцніше за броню : [І. Д. **Черняхівський**] / М. Борщ // Черкаський край. – 2001. – 28 червня.
79. Кукса, О. Наймолодший генерал-лейтенант війни, наймолодший командуючий фронтом загинув як солдат на передовій : [І. Д. **Черняхівський**] // Нова доба. – 2000. – 17 лютого.
80. Бородинська, Т. Вшанування земляка : до 90-річчя з дня народження генерала Армії І. **Черняхівського** // Уманська зоря. – 1996. – 10 квітня.
81. Іван **Черняхівський** – людина і воїн : до 90-річчя від дня народження // Уманська зоря. – 1996. – 3 липня.
82. Гуцин, Ф. Сторінка з далекого 42-го : пам'яті І. Д. **Черняхівського** / Ф. Гуцин // Уманська зоря. – 1994. – 19 лютого.
83. Бризгалов, П. Незабутня зустріч : Пам'яті І. Д. **Черняхівського** / П. Бризгалов // Уманська зоря. – 1992. – 18 лютого.
84. Литовкін, В. Прощання з генералом **Черняхівським** через піввіку / В. Литовкін // Уманська зоря. – 1991. – 22 листопада.
85. Белозерова, Л. Коли люблять – не зрікаються : пам'ятник І. Д. **Черняхівському** готова прийняти його батьківщина / Л. Белозерова // Уманська зоря. – 1991. – 13 грудня.
86. Дробушко, Л. То де ж народився І. Д. **Черняхівський**? / Л. Дробушко, Є. Клименко // Уманська зоря. – 1991. – 27 листопада.
87. Усатенко, М. Йшов йому лише трудцять дев'ятий : до дня народження І. Д. **Черняхівського** / М. Усатенко // Уманська зоря. – 1990. – 16 червня.

88. Гущин, Ф. Фронтний випадок : 18 лютого 45 років з дня загибелі нашого земляка І. Д. **Черняхівського** / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1990. – 17 лютого.
89. Баштанюк, Г. Командарм : до 80-річчя з дня народження Двічі Героя Радянського Союзу І. Д. **Черняхівського** / Г. Баштанюк, В. Євдокимов // Радянська Україна. – 1986. – 29 червня.
90. Пастухов, М. Незабутня зустріч : до 80-річчя з дня народження І. Д. **Черняхівського** / М. Пастухов // Уманська зоря. – 1986. – 28 червня.
91. Гущин, Ф. На Батьківщині полководця : 80 років від дня народження І. Д. **Черняхівського** / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1986. – 28 червня.
92. Гущин, Ф. Слово про героя : [І. Д. **Черняхівський**] / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1988. – 19 лютого.
93. Поліщук, О. Зустріч з командуючим : 18 лютого 1945 року загинув І. Д. **Черняхівський** / О. Поліщук // Уманська зоря. – 1985. – 16 лютого.
94. Гущин, Ф. З фронтової біографії : пам'яті І. Д. **Черняхівського** / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1980. – 19 лютого.
95. Гущин, Ф. Визволяючи рідну землю : [про І. Д. **Черняхівського**] / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1978. – 18 лютого.
96. В Оксаниній – рідному селі Героя : [І. Д. **Черняхівський**] // Уманська зоря. – 1976. – 29 червня.
97. Кравчук, С. Пам'яті відважного земляка : закладка фундаменту музею І. Д. **Черняхівського** в с. Оксаниній / С. Кравчук // Уманська зоря. – 1976. – 30 червня.
98. Удовенко, М. Славний шлях : 29 червня минає 70 років від дня народження нашого земляка І. Д. **Черняхівського** / М. Удовенко // Уманська зоря. – 1976. – 29 червня.

99. Сахневич, Л. Перший день, день останній : до 70-річчя з дня народження І. Д. **Черняховського** / Л. Сахневич // Черкаська правда. – 1976. – 29 червня.
100. Гущин, Ф. Від Прибалтики до Прибалтики : 25 років з дня смерті І. Д. **Черняховського** / Ф. Гущин // Уманська зоря. – 1970. – 18 лютого.
101. Олександров, В. Книга про нашого земляка : [І. Д. **Черняховський**] / В. Олександров. – 1970. – 25 березня.
102. Відкриття музею І. Д. **Черняховського** в с. Оксаниній // Уманська зоря. – 1967. – 12 травня.
103. Тищенко, І. Мої зустрічі з І. Д. **Черняховським** : з фронтового щоденника солдата / І. Тищенко // Уманська зоря. – 1967. – 4 січня ; 7 січня.
104. Білоусов, І. Від курсанта до генерала армії : [І. Д. **Черняховський**] / І. Білоусов // Уманська зоря. – 1967. – 9 травня.
105. Видатний полководець : до 60-річчя з дня народження двічі Героя Радянського Союзу генерала Армії І. Д. **Черняховського** // Черкаська правда. – 1966. – 28 червня.
106. Храбан, Г. Талановитий полководець : до 15-річчя з дня смерті нашого земляка – двічі героя Радянського Союзу І. Д. **Черняховського** / Г. Храбан // Уманська зоря. – 1960. – 18 лютого.

